

URBANIK TÍMEA

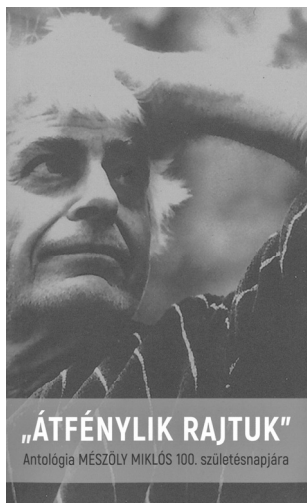
Vannak atléták

„ÁTFÉNYLIK RAJTUK” – ANTOLÓGIA
MÉSZÖLY MIKLÓS 100. SZÜLETÉSNAPIJÁRA

A Mészöly-recepció tekintélyes és hatásos részét képezik az egykori pályatársak és a jelenlegi kortárs írók emlékezései és értelmezései. A „Mészöly 100” rendezvénysorozat eseményei a folyóiratszámokon és tematikus blokkokon kívül konferenciák, beszélgetések, kiállítás és kiadványok voltak. A kiadványok sorában helyezkedik el ez a szekszárdi, születésnapjára szentelt 1991-es antológia, a „Tagjai vagyunk egymásnak” – *A Tarzusi szavaival köszöntik a hetvenéves Mészöly Miklóst barátai* (szerk.: Alexa Károly, Szörényi László, Szépirodalmi Kiadó, Európa Alapítvány, 1991) párjaként.

Szerk.:
Liebhauer János, Dicső Zsolt

Kalligram Kiadó
Pozsony, 2021
189 oldal, 3500 Ft

Borítójában a könyv kapcsolódik a Jelenkor Kiadónál megjelenő életműsorozathoz. A színezett kép Móser Zoltán Mészöly Miklósról készített felvétele. A cím ajándéka egy lehetséges félreolvasás: *átfénylik rajtunk*, mely a kötet szerzőihez jól kapcsolódna, s ez illeszkedne is a 100. születésnapjára emlékezéshez, gyűjteményhez. A könyvtárházak a megjelenést követő első hónapokban aktualizálták és személyessé tették a címet, a Librinél, a Líránál így szerepelt. Nagyon termékeny ez a félreolvasás: érdekeltté tesz, létrehoz egy Mészöly-olvasó „mi”-t. Miközben, ha megnézzük a kötetben szereplő szöveghelyet, mely Gyórfy Ákos azonos című szövegéből származik: „Addig feszítette a mondatait, hogy végül áttetszővé váltak. Átfénylik rajtuk a dolgok mögötti örök hallgatás.” (23) Ebben a megfogalmazásban benne van Mészöly csendje, a lezárult életmű ténye, a Mészöly mestereként idé-

zett Camus által leírt Isten hallgatása... S ide sorolható a fényképek csendje, mely Lovas Csilla remek gyűjteményében a kezek néma jelzéseiben artikulálódnak.

Átfénylik rajtuk – a kötet szerzőinek többes szám harmadik személyét is jelentheti, akiken keresztül látszik most a Mészöly-életmű. S milyennek látszik? Ki, mit fog meg belőle?

Bevezetőjében Liebhauser János a „Szekszárdi Magasiskola” Irodalmi Akadémia és Írói Mesterkurzus közel egy évtizedes tevékenysége mellett a 2004 óta évente megrendezett szekszárdi Mészöly-emléknapokat, a rendezvény egyik szervezőjét, a Pad Egyesületet is bemutatja. Olvasható a Mészöldíjasok listája is, és megtudható, otthon van-e Mészöly Szekszárdon, a kultusz ápolásának egyik fő helyszínén.

A hely (Szekszárd) topográfiájából indít a kötet, majd megjelenik a Porkoláb-völgybe ereszkedő egykori szerző fotója (a fotós, Móser Zoltán a hátról fotózott íróval a tájat hangsúlyozza, és a látószög azonosságát hozza létre) Györffy Ákos leírásában.

A Sió-part, ahol madárfos vagyunk, Márton László emlékezésében és Zalán Tibor versében is megjelenik, ahol a legkedvesebb irodalomszervező, Ilia Mihály neve kapcsolódik Szegedhez, egy közös utazás és találkozás emlékéhez. Járunk Budán, a Városmajor utcában, említésre kerül Erdély, Kolozsvár és Vízakna. Szekszárd jelen van mint Dél-Dunántúli táj és mint pannóniai hagyomány, s a szurdikok helyszíne.

Márton László személyes visszaemlékezése irodalomtörténeti értelmezéssel tágul. Lényeglátóan fogalmaz Mészölyről, akinek a tudása szerinte ebben áll: „váratlan összefüggéseket teremteni, és éppilyen váratlanul bepillantani a köztük húzódo hasadékokba, szurdikokba” (27). Mészöly esszéi révén pedig a gondolkodás érzéki örömeinek lehetőségét tapasztalja meg, és hogy „létfonosságú felismeréseket nemcsak racionális beszédmóddal fogalmazhatunk meg” (25).

Szilágyi Zsófia az írói szerepfelfogásról és marketingről beszél Ady, Füst Milán, Nádas érintésével Mészölynél, hogy pontosan rámutasson a sikertől való irtózás történeti, szocializációs gyökereire Hajnóczyt idézve: „a siker: bűn” (36). A hagyományos írói szerep híján és mellett megfogalmazódó önreflexív nyomozó szerep Cserna-Szabó András írásában az olvasó tevékenységének leírása lesz a *Varjak* című novellából kiindulva. Vörös István verse újra a Porkoláb-völgybe viszi az olvasót, a híres-hírhedt diófa alá, ironikusan sorolva fel néhány Mészölyhöz kapcsolódó közhelyet: remeteség, írnivágyás, a megszállottság mint téma. „az igazság sok bűnre indok” (41) sor jól rámutat a Mészöly életmű esszenciálisan jogi alapozottságára.

A Mészölyék Városmajor utcai lakását díszítő képek egy részét sorolja fel visszaemlékezésében Móser Zoltán, s a *Volt egyszer egy Közép-Európa* gyűjte-

ményes kötet borítója talált képének történetét mondja el, izgalmasan fokozza a borító körüli enigmatikusságot, körbemesél egy újabb Mészöly-csendet.

Péterfy Gergely írása a nagyregényvárás kritikai horizontját teszi megkérdőjelezhetővé. A hiányérzet elbeszélésére használt örökölt metaforák ingoványos területére visz a szerző a *Bolond utazás* és Grendel Lajos egyik mondata ürügyén. A fragmentáltság becsületességén keresztül eljutunk a töredékességben eleve kódolt metafizikáig, algebraig egy szórakoztató és tisztességes gondolatmenetben.

Székelyhidi Zsolt verseiben legalább két Mészöly-regénnyel kel párbeszédre: *Az atléta halála* és *Film* plasztikusan másolódik egymásra. Szilasi László regényrészlete is egy sportmetafora közérzet-, avagy létmetaforába való fordítása.

Bazsányi Sándor a *Megbocsátásról* készülő, időközben megjelent könyvnek előszava a kisregény életműbeli kontextusáról beszél, az emblémává válás okairól. Dicső Zsolt Mészöly kötetcímeiből komponált verse (*7címre*, 73) különböző mondatstruktúrákba és modalitásokba helyezi a hét felhasznált címet, igazi Mészöly-újragondolást segítő gyakorlat.

Szörényi László kortársi visszaemlékezése a *Magyar Tallózó* rövid és hanyatott életű sorozatterv történetét mondja el, melyből az is kiderül, hogy Mészölynek az önmenedzselésben ugyan kevésbé, de a régi magyar irodalom, az irodalom alatti/melletti szövegek, az unikális szövegművek megőrzésének és publikálásának elősegítésében az emlékezővel, Lukácsy Sándorral és Fogarassy Miklóssal együtt komoly érdemei vannak.

Tóth Krisztina *Erkélynovella* című írása az alkotás folyamatának bemutatása mellett a hétköznapi szinten megjelenő halál eseményét érinti. A novella a *Film* újragondolásaként, sőt a Mészöly–Polcz-házasság sajátos „erkélyjele- neteként” vagy alaphelyzeteként is olvasható. Csabai László a *Jelentés öt eger- ről* hat egeres családi túlélő változatát írja meg, melyben a haza fogalma is fontos és szélesebb értelmezést kap Parti Nagy Lajos *Szívlapátjára* történő utalással. Darvasi László, aki már évtizedek óta Mészöly „mágikus realista” tanítványa a *Halhatatlanok* című regényrészletében Sutting ezredes alakját idézi fel, az egyetlen szó keresésének motívumát, melyet az egykori irodalmi szomszéd, Kukorelly Endre is idéz, mint torma szagolást a Mészöly-olvasásban. Kukorelly a Mészöly-hatást többféle módon mutatja be, s fontos kiegészítése ez a Mészöly-menedzsmet témának, mert azokat a gesztusait, s konkrét tevékenységeit sorolja fel, mellyel Mészöly a fiatal írókat segítette, menedzselte.

Szolláth Dávid, a második Mészöly-monográfus prózája rejtélyes szála- kon kapcsolódik Mészölyhöz. Szerepel benne egy ház a főtéren, melyet reno- válni kell, hogy múzeuma lehessen az apa hagyatékának. Van két János, akik segítenek ebben és a francia, baszk fuvarosok szállása a Gemenci panzió lesz,

nem a Keselyűsi. Ez a genealógiai vonal, a fiúk története jelenik meg Géczy János versében is (*Apánkról*, 108).

A *Fekete fű* című Orcsik Roland-novella alapját Mészöly *Bolond utazás* című elbeszélésének idézett része szolgáltatja. A háborús novellában a „kényszer, érdek, ösztönélet, a három nagy fekete favágó” pasztikus formája lesz a mézőlyi fekete fű.

A Mészöly Egyesület és az irodalmi élet számára komoly hiányként jelenlévő Szkárosi Endrének Mészölyről ez a tanulmány lett az utolsó írása, mely izgalmasan mutatja be progresszív, avantgárd és experimentális hatásövezetként mindazt, ami Mészölyre hatott, s amiben Mészöly-hatása áll.

Az *atléta halála* felől olvasható Berka Attila *Rendelkezés az atlétákról* című írása, melyben az atléta-lét sztereotípiái kerülnek groteszk jellegű öltő felsorolásba. Szabó Róbert Csaba *Déva, rövidtáv* regényrészlete szintén az első Mészöly-regény felől olvasható. Egymás mellé kerül benne egy rendkívül szabályozott életgyakorlat és a Déva vári legenda. Gerócs Péter *Szolgalmi út* című írása a regényes Mészöly–Nádas-féle mester-tanítvány kapcsolatot és kisorszi szomszédságot sűríti novellába. Baranyai László Polcz Alaine-ről mint a Mészöly-művek egyik leggyakoribb karaktermintájáról, tölcészerűen erős fókuszáról ír.

Hacsek Zsófi a *Saulusra* utal a *Damaszkuszi utam* címmel, s a Mészöly-féle szekszárdi, budai tájleírásokba bújtatott történelmi idők és események elősorolását idézi fel az angliai Coventry emlékhelyeinek topográfiáján keresztül.

Margetin István kommentált film forgatókönyvszerű írásában a részletek történetsszerző erejére helyezi a fókuszot. Rigó Kata női hangra hangszerelt, a hatvanas, hetvenes éveket idéző naplóbejegyzései a *Pontos történetek útközben* és Polcz Alaine visszaemlékezéseinek stílusát imitálják. Forgács Péter *Az atlétatrikós halálára (M. M. emlékére)* című írása az emblematisz atlétatrikót viselő nagyapa halála révén többek között a temetkezés háttér-információit sorolja fel.

A versekből összeállítható lenne egy Szekszárd – Porkoláb – szurdik ciklus, különösen Jankovics Zoltán, Gacsályi József, Vass Tibor, Nagy Izabella darabjaiból. Sós Dóra versei a mézőlyi algebra felől értelmezhetők. Nekem tetszik ez a Mészölyt olvasó közösség gondolata, mely a kötetben írók, költők, irodalmárok, egy fényképész és egy muzeológus személyében aktualizálódik. Ha mégis a közösség felől nézzük a címet, akkor a rajt is felfedezhető benne, egy „j” személyjel hiányával. A cím jelentésvariáció, az öt centi ferdtítés mézőlyi jelentésjátékához is kapcsolhatók.

A Mészöly-hatástörténet névsora már jelenleg is tekintélyes. A Mészöly-díjasok sora ebből egy kiemelés. A centenáriumba megjelent antológia szerzői között szereplő Magasiskola hallgatói: Forgács Péter, Hacsek Zsófi, Margetin István, Nagy Izabella, Rigó Kata ígéretes hangoknak bizonyulnak, a már nem pályakezdő Orcsik Roland, Gyórfy Ákos, Gerócs Péter és a Mészöly-díjas

Lászlók: Szilasi László, Márton László, Darvasi László, Csabai László mellett. Méltó nyitó eseménye volt az antológia megjelenése a Mészöly-olvasás második 100 évének a Kalligram Kiadó kiadástörténeti kuriózumaként újra kiadott, Szigeti László által készített életútinterjú, a *Párbeszédkísérelt* mellett, melyben kortárs margináliákkal ellátva a Mészöly-életmű másfajta átfénylései figyelhetők meg.